

**Silny samorząd – silna Polska.
Przyszłość zaczyna się w gminach.**

W dniach 18-19 listopada 2025 roku w Jachrance koło Warszawy odbył się XXI Kongres Gmin Wiejskich. Jego organizatorem, od strony merytorycznej, był Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej (ZGWRP). W trakcie obrad, które zgromadziły ok. 500 osób, podejmowane były najważniejsze i najaktualniejsze wyzwania stojące przed gminami wiejskimi i miejsko-wiejskimi w Polsce. W efekcie dwudniowego posiedzenia oraz bieżących kontaktów Zarządu i Biura ZGWRP z przedstawicielami gmin z obszarami o charakterze wiejskim, wypracowane zostały stanowiska XXI Kongresu Gmin Wiejskich. Wśród nich znalazło się również stanowisko poniższe.

**STANOWISKO
XXI KONGRESU GMIN WIEJSKICH
w sprawie
zadań i zagrożeń dotyczących ochrony ludności
i obrony cywilnej w gminach wiejskich
Jachranka, 19 listopada 2025 r.**

Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej (ZGWRP) reprezentując gminy uczestniczące w XXI Kongresie Gmin Wiejskich oraz Gminy Członkowskie podkreśla rosnące znaczenie ochrony ludności i obrony cywilnej w obliczu nowych zagrożeń – klimatycznych, technicznych, terrorystycznych oraz militarnych.

Wejście w życie ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej (z dnia 5 grudnia 2024 r.) stawia przed samorządami nowe, poważne zadania, zwłaszcza na poziomie lokalnym. Gminy wiejskie – ze względu na rozproszone osadnictwo, ograniczoną infrastrukturę oraz słabsze zasoby finansowe – znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji w kontekście realizacji tych zadań.

W imieniu gmin z obszarami wiejskimi i miejsko-wiejskimi Związek wskazuje na główne zagrożenia i wyzwania dla gmin wiejskich, których realizacja po blisko roku funkcjonowania ustawy w gminach wiejskich napotyka na konkretne trudności:

1. Ograniczone zasoby finansowe

Chociaż prawo przewiduje dotacje celowe, to zabezpieczenie lokalnych budżetów na utrzymanie infrastruktury ochronnej, magazynów i ćwiczeń może być trudne, szczególnie w gminach o niskich dochodach. A konieczność długofalowego planowania budżetowego i rezerw celowych może kolidować z innymi priorytetami gmin, np. inwestycjami w infrastrukturę drogową czy usługi społeczne.

2. Niedostateczna infrastruktura ochrony ludności

Wiele gmin wiejskich nie posiada odpowiedniej liczby schronów lub budowli ochronnych, które spełniają wymogi ustawy. Modernizacja lub budowa obiektów ochronnych jest kosztowna, a dostęp do specjalistycznego doradztwa technicznego (np. projektanci schronów) może być ograniczony.

3. Brak kadry i podmiotów obrony cywilnej

W gminach wiejskich mogą nie funkcjonować podmioty obrony cywilnej o odpowiedniej strukturze (np. korpus obrony cywilnej), co utrudnia mobilizację zasobów lokalnych. Problemy z rekrutacją ochotników (np. z OSP) do działalności obronnej i cywilnej.

4. Logistyka i rozproszenie osadnicze

Rozległe obszary wiejskie utrudniają skuteczne alarmowanie, ewakuację i dotarcie zasobów ratunkowych do wszystkich mieszkańców. A trudności w utrzymaniu stałych zasobów magazynowych: magazyny rozmieszczone nierównomiernie generują wyższe koszty transportu i logistyki.

5. Koordynacja między szczeblami

Współpraca z powiatem, województwem i służbami ratowniczymi wymaga dobrej organizacji i komunikacji. W małych gminach brakuje często doświadczenia w zarządzaniu kryzysowym. Ryzyko niedopasowania planów lokalnych do bardziej ogólnokrajowych programów ochrony ludności np. pod względem ewakuacji, alarmowania, rezerw jest istotnym i ciągle trudnym do realizacji obszarem.

6. Edukacja i społeczna świadomość zagrożeń

Mieszkańcy wsi mogą nie być wystarczająco przeszkoleni lub poinformowani o ryzykach oraz o tym, jak się zachować w razie alarmu. Brak regularnych ćwiczeń lub niskie zainteresowanie lokalnych społeczności tematami obrony cywilnej ogranicza skuteczność systemu.

W związku z powyższym Gminy uczestniczące w XXI Kongresie Gmin Wiejskich oraz Gminy stowarzyszone w ZGWRP, oceniając rok funkcjonowania ustawy, postulują o:

1. Wsparcie finansowe i doradcze ze strony państwa

- a) Zwiększenie i uproszczenie dotacji na zadania ochrony ludności, tak by pokrywały nie tylko jednorazowe koszty (np. budowa schronów), ale także koszty utrzymania i ćwiczeń.
- b) Utworzenie funduszu wsparcia dla gmin wiejskich na modernizację infrastruktury ochronnej i budowli zbiorowej ochrony.

2. Program szkoleniowy i edukacyjny

- a) Organizacja centralnych programów szkoleniowych dla władz gmin, OSP i ochotniczych podmiotów obrony cywilnej.
- b) Kampanie edukacyjne skierowane do mieszkańców wsi na temat ryzyk i procedur w sytuacjach kryzysowych.

3. Wsparcie logistyczne i planistyczne

- a) Pomoc w opracowywaniu planów ewakuacji i zarządzania kryzysowego dostosowanego do specyfiki gmin wiejskich.
- b) Doradztwo techniczne w zakresie lokalizacji, modernizacji lub budowy obiektów zbiorowej ochrony (schronów), z uwzględnieniem warunków wiejskich.

4. Wzmocnienie roli OSP i lokalnych podmiotów

- a) Uznanie OSP za kluczowych partnerów obrony cywilnej i wsparcie ich roli w systemie ochrony ludności.

- b) Zachęty (np. dotacje, szkolenia) do tworzenia lokalnych zespołów obrony cywilnej w gminach wiejskich.

5. Mechanizmy współpracy między samorządami

- a) Promowanie porozumień między gminami, powiatami i województwami w zakresie wspólnego planowania ochrony ludności i infrastruktury ochronnej.
- b) Tworzenie lokalnych centrów zarządzania kryzysowego lub punktów koordynacyjnych, które obejmują kilka gmin wiejskich.

6. Monitoring i raportowanie

- a) Wprowadzanie lokalnych systemów monitorowania gotowości obronnej i ochronnej (np. coroczne raporty gminne).
- b) Ułatwienie wymiany dobrych praktyk między gminami wiejskimi w zakresie ochrony ludności.

Nowa ustawa o ochronie ludności i obronie cywilnej nakłada na gminy wiejskie i miejsko-wiejskie **istotne, nowe obowiązki**, które są kluczowe dla bezpieczeństwa mieszkańców. Jednocześnie gminy stoją przed znaczącymi wyzwaniami: ograniczone budżety, niedostateczna infrastruktura, rozproszenie ludności, brak zasobów i doświadczenia.

Gminy uczestniczące w XXI Kongresie Gmin Wiejskich oraz gminy członkowskie ZGWRP domagają się od władz centralnych wzmocnienia wsparcia finansowego, planistycznego i szkoleniowego, a także rozwoju partnerstw umożliwiających skuteczną realizację zadań z zakresu ochrony ludności i obrony cywilnej na obszarach wiejskich.

Przewodniczący Zarządu
Związku Gmin Wiejskich
Rzeczypospolitej Polskiej

Stanisław Jastrzębski